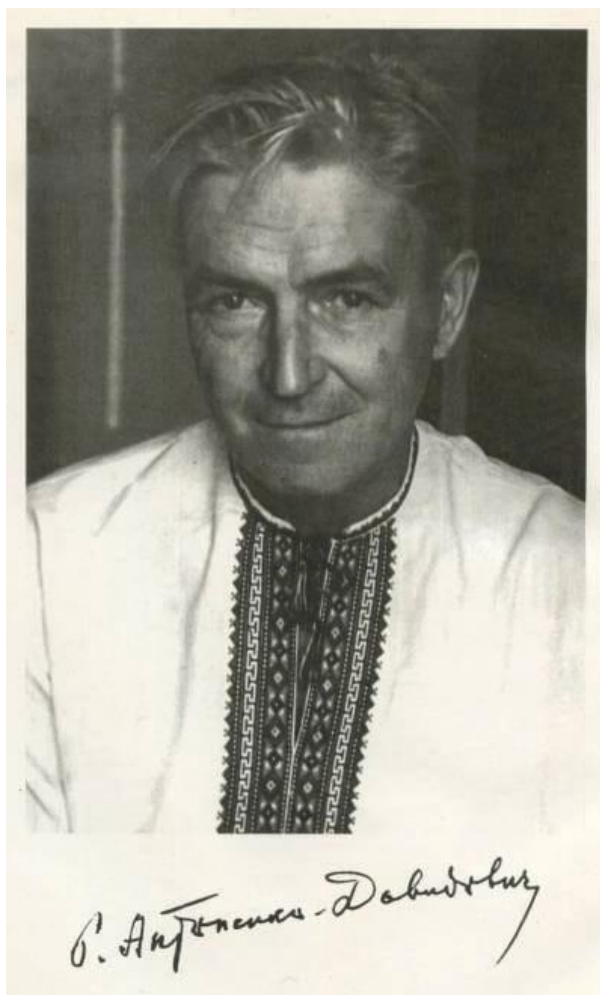

Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека
Відділ наукової інформації та бібліографії

Серія «Розстріляне відродження»

У пошуках живого слова

*Бібліографічний список літератури
до 125-річчя з дня народження
Бориса Дмитровича Антоненка-Давидовича*

Хмельницький
2024

Пропонуємо до уваги користувачів бібліографічний список літератури із серії «Розстріляне відродження». Серія присвячена діячам духовно-культурного та літературно-мистецького покоління 20-х – початку 30-х рр. ХХ ст. в Україні, які створили високохудожні твори у галузі літератури, живопису, музики, театру і були знищені тоталітарним сталінським режимом.

Борис Антоненко-Давидович (*справжнє прізвище*: Давидов, також Давидів) – український письменник, літературний перекладач, член літературної організації Ланка-МАРС, дослідник проблем розвитку й культури української мови. Жертва сталінського терору.

Народився 23 липня (4 серпня) 1899 року в селі Засулля (Ромни), тепер Сумська область, у родині машиніста-залізничника. Батька, Дмитра Олександровича Давидова, перевели до Брянська, там і пройшло раннє дитинство Бориса. Але Ромни відвідував щороку.

Закінчив Охтирську гімназію (1917 р.), навчався на фізико-математичному факультеті Харківського університету, історико-філологічному факультеті Київського університету, які не закінчив у зв'язку зі зміною суспільного ладу й погіршенням матеріального стану.

Брав участь у визвольних змаганнях 1917 – 1920-х рр.: служив у лавах Запорізького корпусу 1918 року та Армії Директорії 1919 року. Обіймав посаду коменданта Мелітополя (1918 р.). Очолював відділ освіти Охтирського району (1920-ті роки).

Був членом Української комуністичної партії, секретарем її Київського губкому. Після її ліквідації до жодної сили не належав. Працював у відділі культури редакції газети «Пролетарська правда», згодом був відповідальним секретарем журналу «Глобус». Брав участь у літературній дискусії 1925 – 1928 років.

У 1933 році здійснив подорож на велосипеді з Києва до Полтави через Батурин, Глухів, Гадяч, Охтирку й Диканьку разом з Валер'яном Підмогильним, Іваном Багряним, Борисом Генетою.

Арешти 1933 року та самогубства Миколи Хвильового та Миколи Скрипника змушують Антоненка-Давидовича виїхати до Казахстану, де він працює при державному видавництві над антологіями казахської літератури українською мовою й української літератури казахською. Роботу не було завершено.

5 січня 1935 року арештований. За сфабрикованою справою засуджений до смерті, яку замінили на 10 років ГУЛАГу, вини не визнав. Покарання відбував у концтаборах Баклагу, де був землекопом, шахтарем, слюсарем, бухгалтером, фельдшером. Працювали по 10 годин, дві години витрачали на шлях до виснажливої роботи. У жахливих умовах дзьобав граніт і скелі, кайлував мерзлу землю, прокладаючи залізницю. Ув'язнення відбував у СИБЛАГу, БАМЛАГу (Урульга), під час війни перебував у СІЗО Букачачлагу, однак справу його переглянули і відправили на шахту Букачачинського табору. Працював землекопом і шахтарем, що суттєво підірвало здоров'я. Лише

переведення на легшу роботу – рахівника, бухгалтера, а згодом – санітара і фельдшера – зберегло письменнику життя. Відбувши термін, повернувся в Україну, однак 1946 року був знову арештований і без суду позбавлений волі. Згодом був засуджений на довічне заслання у село Малоросейка Больше-Муртанського району Красноярського краю. Реабілітований 1957 року повернувся до Києва.

Писати Борис Антоненко-Давидович почав ще в гімназійні роки. Перші публікації – 1923 року (оповідання «Останні два» і драма «Лицарі абсурду»).

Його творчий шлях поділяють на два періоди: перший – від 1923 до 1933 року, другий – від 1957 до 1984 року. Перший період становить 14 книжок, окремі нариси, рецензії, замітки. Найважливіші твори: «Запорошені силуети» (1925), «Тук-тук» (1926), «Синя волошка» (1927), «Смерть» (1928), «Справжній чоловік» (1929), «Печатка» (1930), «Землею українською» (1930). Залишились незавершеними романи «Січ-мати» і «Борг», доля останнього невідома.

Реабілітований у 1957 році, відновлений у членах Спілки письменників. У 1957 – 1962 рр. працює редактором у дитячому журналі «Барвінок». Видає збірки репортажів «Збруч» (1959) та «В сім'ї вольній, новій» (1960). 1961 року в журнальному варіанті з'являється роман «За ширмою». Окрім цих творів, до другого періоду творчості належать «Золотий кораблик», «Образа», «Так воно показує», «Слово матері», «Вибрані твори» (1967) з передмовою критика Леоніда Бойка.

Видав мово- й літературознавчі праці: збірки статей «Про що і як» (1962), «В літературі й коло літератури» (1964), літературно-критичні й теоретичні нариси «Здалека й зблизька» (1969), роздуми над культурою української мови «Як ми говоримо» (1970). Залишив спогади про С. Васильченка, Є. Плужника, Б. Тенету, М. Рильського, В. Сосюру, процес Спілки визволення України.

В 1961, 1964, 1970 роках у видавництві художньої літератури «Дніпро» надруковано «Живі та мертві» – першу книгу однойменної трилогії К. Симонова, перекладену Антоненком-Давидовичем з російської на українську. Наступні дві книги-трилогії, видані в 1970-х, перекладали вже інші.

В 1966 році вийшов друком перекладений Антоненком-Давидовичем українською мовою з російської роман Г. Ф. Квітки-Основ'яненка «Пан Халявський».

У 1960 – 1970-х підтримує зв'язки з творчою молоддю, що склали дисидентські кола. У зв'язку з відмовою свідчити на суді над В. Морозом, зазнає тиску: його перестають друкувати (тобто позбавляють можливості заробітку), обшукують і вилучають папери та друкарську машинку, цькують у пресі.

Серед творів, написаних «у стіл»: «Сибірські новели», оповідання «Спокуса», «Гроза», «Так воно показує», «Чистка». У цей час за кордоном (у Болгарії, Польщі, Англії, Канаді, США, Австралії) активно рецензують, перекладають і перевидають деякі твори письменника: книжка «Як ми говоримо» отримала схвальну оцінку в російському журналі «Вопросы литературы» та в журналі Польської Академії наук «Slavia orientalis» (1972 рік);

Станіслав Рихліцький переклав польською мовою роман «За ширмою» («За раганет», 1974), цей роман перевидала в Австралії філія ОУП «Слово» та було підготовлено його переклад англійською мовою.

Помер у 1984 році у Києві. Похований на Лісовому кладовищі.

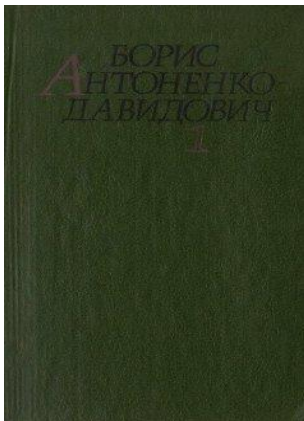
Матеріали взято із ресурсу «Вікіпедія» (https://uk.wikipedia.org/wiki/Антоненко-Давидович_Борис_Дмитрович) та віртуального музею «Дисидентський рух в Україні» (<http://museum.khpg.org/1113803070>).

Хай спиниться чудова мить!

Б. Антоненко-Давидович

Борис Антоненко-Давидович залишив глибокий слід в українській літературі. Його твори перекладено багатьма мовами, і вони продовжують впливати на нові покоління читачів. Його творчість є важливим джерелом для дослідження соціальних, політичних та культурних процесів в Україні.

Твори Б. Д. Антоненка-Давидовича у фондах бібліотеки

М373-1

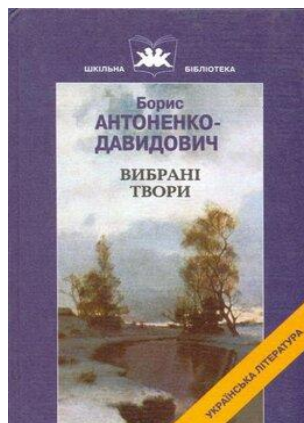
84(2=Укр)7

А72

Твори: в 2 т. / Б. Д. Антоненко-Давидович. – Київ : Дніпро, 1991.

Т. 1: Оповідання; Повісті; Літературний репортаж / упоряд. Я. Б. Тимошенко. – 747 с.

Т. 2: [За ширмою] : Роман; Сибірські новели; Повісті; Оповідання / упоряд. Я. Б. Тимошенко. – 624 с.

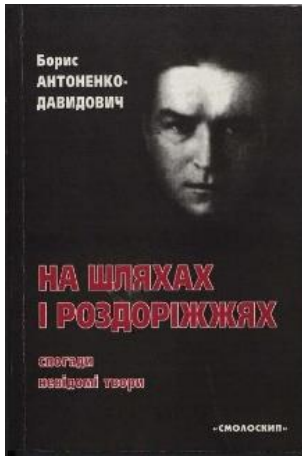

Б36523

84(4УКР)6

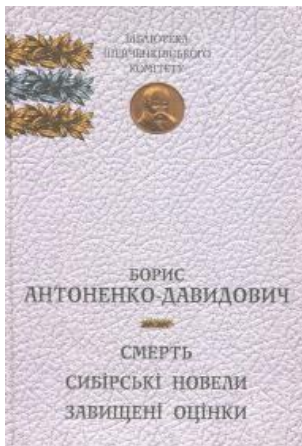
А72

Вибрані твори : проза / Б. Д. Антоненко-Давидович. – Київ : Грамота, 2006. – 336 с. – (Шкільна бібліотека).

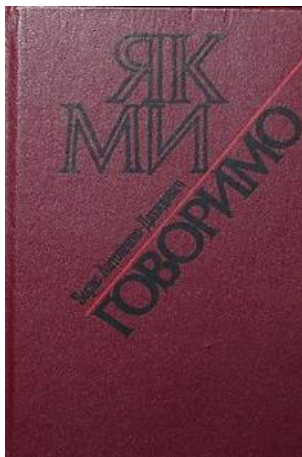
A26130
84(4УКР)6
А72

На шляхах і роздоріжжях: спогади. Невідомі твори / Б. Д. Антоненко-Давидович ; авт. передм. та комент. Б. Тимошенко. – Київ : Смолоскип, 1999. – 287 с.

Б35702
84(4УКР)6
А72

Смерть. Сибірські новели. Завищені оцінки / Б. Д. Антоненко-Давидович ; вступ. сл. Л. С. Бойко. – Київ : Вид-во гуманіт. літ., 2005. – 559 с. – (Бібліотека Шевченківського комітету).

A26707
81.411.1
А72

Як ми говоримо: дослідження / Б. Д. Антоненко-Давидович. – Київ : Укр. книга, 1997. – 335 с.

Література про Б. Антоненка-Давидовича

Б33110
83.3(4УКР)6
Б77

Бойко Леонід Сергійович. З когорти одержимих. Життя і творчість Бориса Антоненка-Давидовича в літературному процесі ХХ століття : літературний огляд / Л. Бойко. – Київ : Академія, 2003. – 581 с.

А31211
83.3(4УКР)6
Б77

Бойко Леонід Сергійович. Подвижник духу: документи і факти з життя Б. Антоненка-Давидовича / Л. С. Бойко. – Київ : Пульсари, 2003. – 391 с.

Б32232 Багаття: Борис Антоненко-Давидович очима
83.3(4УКР)6 сучасників. – Київ : Вид-во ім. Олени Теліги, 1999. – 490 с.
Б14

* * *

Б45926 Антоненко-Давидович Б. Д. // Кульчий О.
83.3(4УКР)6 Документальна скарбниця Шевченківських лауреатів. –
К90 Київ, 2013. – С. 40-41.

Б45926 Шевченко А. «Яка краса відродження країни!..» //
83.3(4УКР)6 Шевченко А. Треба України. – Київ, 2007. – С. 76-78.
К90

Б33618 Антоненко-Давидович (Давидов) Борис Дмитрович
83.3(4УКР) (1899 – 1984): укр. письменник // Провідники духовності в
П78 Україні / ред. І. Ф. Курас. – Київ, 2003. – С. 165-166.

Б33298 Антоненко-Давидович Б. Д. : [літературна сільвета] //
83.3(4УКР)6 Лаврінченко Ю. А. Розстріляне Відродження. Антологія 1917
Л13 – 1933. – Київ, 2001. – С. 415-418.

П868-27(2000) Гребньова В. Апокаліптичні мотиви в повісті
83.3(4УКР) Б. Антоненка-Давидовича «Смерть» // Наук. записки /
Н34 Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Львів,
1999. – Вип. 27: Сер.: Філолог. науки (літературознавство).
– С. 93-104.

Б28823-1 Бойко Л. Борис Антоненко-Давидович // Історія
83.3(4УКР) української літератури ХХ століття : у 2-х кн. – Київ, 1998.
І 90 – Кн. 1: Перша половина ХХ ст. – С. 327-331.

* * *

Охріменко Н. Борис Антоненко-Давидович. «Слово матері» // Укр. літ. в
загальноосвіт. шк. – 2015. – № 2. – С. 36-39.

Хамедова О. Feci, quod potui... (Доля і творчість Бориса Антоненка-
Давидовича) // Дивослово. – 2014. – № 5. – С. 55-61.

Масенко Л. Чому я пишу українською? Антоненко-Давидович про власний
досвід формування мовної та національної свідомості // Слово просвіти. – 2012.
– 19-25 квіт. – С. 4-5.

Нестерчук Д. Два покоління: Борис Антоненко-Давидович і шістдесятники
// Літературна Україна. – 2012. – 12 квіт. – С. 14.

Фурсова Л. «Слово матері» Бориса Антоненка-Давидовича як заповіт
берегти рідну мову / Л. Фурсова, А. Локоть // Укр. літ. в загальноосвіт. шк. –
2006. – № 6. – С. 26-31.

Фисун О. Доба і особистість // Дніпро. – 2005. – № 11-12. – С. 103-110.

Привалова С. Життя і творчість письменника-земляка Б. Антоненка-Давидовича // Укр. літ. в загальноосвіт. шк. – 2003. – № 1. – С. 37-43.

Сверстюк Є. Він проніс через ХХ століття шевченківський дух // Літературна Україна. – 1999. – 18 листоп.

Гомза Я. Спогад про дорогу людину // Українська газета. – 1999. – 22 листоп.

*Підготувала Лариса Іванова,
бібліограф I категорії відділу наукової
інформації та бібліографії Хмельницької ОУНБ*